

*Artículo. Número especial
'Etnografías de la pandemia por
coronavirus'*

La solidaritat i el voluntarisme durant la crisi de la COVID-19

ÀFRICA BLADES CANO¹

 <https://orcid.org/0000-0002-3845-2454>

Universitat Autònoma de Barcelona, Espanya

AINHOA CONCUSTELL LÓPEZ²

 <https://orcid.org/0000-0003-0593-3670>

Universitat Autònoma de Barcelona, Espanya

ADA DURAN BERROJO³

 <https://orcid.org/0000-0002-0044-933X>

Universitat Autònoma de Barcelona, Espanya

REBECA PÉREZ CARIDE⁴

 <https://orcid.org/0000-0001-6274-592X>

Universitat Autònoma de Barcelona, Espanya

FLOR DE MARIA PORTILLA BLANCO⁵

 <https://orcid.org/0000-0002-5078-796X>

Universitat Autònoma de Barcelona, Espanya⁶

Resum

Arran de la crisi de la COVID-19, la societat civil s'ha organitzat per fer front a les problemàtiques derivades de la insuficiència i ineficiència de les polítiques institucionals. A partir de cinc entrevistes semiestructurades realitzades a voluntaris

¹ Contacte: Àfrica Blades Cano - africa.blades@e-campus.uab.cat

² Contacte: Ainhoa Concustell López - ainhoa.concustell@e-campus.uab.cat

³ Contacte: Ada Duran Berrojo - ada.duran@e-campus.uab.cat

⁴ Contacte: Rebeca Pérez Caride - rebeca.perezc@e-campus.uab.cat

⁵ Contacte: Flor de Maria Portilla Blanco - flordemaria.portilla@e-campus.uab.cat

⁶ L'ordre de les autores és alfabètic.

perifèria

revistes.uab.cat/periferia

Juny 2020

Per citar aquest article:

Blades, A., Concustell, A., Duran, A., Pérez, R., Portilla, F. (2020). La solidaritat i el voluntarisme durant la crisi de la COVID-19. *Perifèria, revista de recerca i formació en antropologia*, 25(2), 115-129, <https://doi.org/10.5565/rev/periferia.790>

d'iniciatives de solidaritat horitzontal en el context català, i els resultats obtinguts amb una enquesta a escala estatal, es fa una aproximació a la mobilització ciutadana informal. Apareixen aspectes com les expectatives de les persones implicades, la tipologia de les iniciatives i les tasques que duen a terme, l'evolució d'aquestes, la creació de cohesió social i la importància de les TIC.

Paraules clau: societat civil; mobilització ciutadana; voluntariat; solidaritat horitzontal; gestió de desastres; COVID-19.

Abstract: *Solidarity and volunteering during the COVID-19 crisis*

Due to the COVID-19 crisis, civil society has organised to confront the difficulties derived from insufficiency and inefficiency of institutional policies. Stemming from five semi-structured interviews targeted to volunteers of horizontal-solidarity initiatives in the catalan context, and the results obtained from a state-ranged survey, there is an approach to the mobilisation of the informal citizenship. Here are stated aspects like the expectations of the people that are involved, the typology of the initiatives and the tasks they carry through, their evolution, the creation of social cohesion and the importance of ICT.

Keywords: civil society; citizen mobilization; volunteerism; horizontal solidarity; disaster management; COVID-19.

Introducció

A finals de 2019 es va fer palesa una situació d'emergència mundial: l'expansió de la pandèmia de la COVID-19. Espanya ha estat un dels països més afectats, amb un total d'unes 233 mil persones afectades en qüestió d'aproximadament tres mesos (Ministerio de Sanidad, 2020), començant a incidir el 12 de març de 2020. A Catalunya, els afectats han estat vora els 56 mil i s'ha coronat com la segona comunitat autònoma amb més casos –després de Madrid–. La crisi sanitària ha desencadenat conseqüències econòmiques adverses, afectant sobretot a les classes treballadores i els sectors més vulnerables de la població.

La resposta ciutadana ha estat cabdal per a la gestió de la situació. Com es podia esperar tenint en compte els referents teòrics de l'antropologia i el *disaster*

management, diverses organitzacions i iniciatives han aflorat des de baix per a contrarestar els efectes de la crisi, en detriment d'unes polítiques institucionals insuficients. Podem incloure aquesta resposta dins del voluntarisme informal (Whittaker et al., 2015) i la solidaritat informal (Rakopoulos, 2015), en contraposició a respostes organitzades formals, que són aquelles que provenen de les institucions i que ofereixen serveis d'atenció poblacional regularment o estan destinades a fer-ho en cas necessari, com per exemple els bombers o l'exèrcit. Tot i que els protocols de gestió d'emergències no solen comptar amb ella, segons la literatura, la participació ciutadana és clau per donar una resposta eficaç als desastres per la seva espontaneïtat i improvisació (Whittaker et al., 2015; Strand i Eklund, 2018). Concretament a Catalunya, hi ha un gran teixit associatiu i solidari, fet que facilita l'aparició o dinamització d'iniciatives en moments de crisi, a més d'afavorir una cohesió social i relacions horitzontals que generen sentiment de comunitat. Aquestes dinàmiques van prendre molta força arran de la Transició, moment en el qual va tenir lloc un distanciament de les dinàmiques institucionals que actualment són encara vigents confluint entre la virtualitat i la presencialitat (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2018: 19). Tal com comenta San Martín (2010:40), el teixit associatiu català ha crescut i s'ha doblat des dels anys noranta fins ara, de manera que per cada mil habitants hi ha vuit associacions. La participació ciutadana en les diferents iniciatives en gran mesura està motivada per interessos polítics i socials (San Martín, 2010) i s'associen amb la ciutadania cooperativa-participativa. Aquestes s'ubiquen fora de les organitzacions polítiques i contribueixen en la transformació positiva de les relacions ciutadanes a l'esfera pública. Així doncs, aquest fet ha contribuït a la consolidació de més implicació activa per part dels ciutadans i consegüentment, un associacionisme més elevat i freqüent (San Martín, 2010, 243 i 281).

Dins de les iniciatives informals, pot distingir-se el voluntarisme estès i l'emergent, que es diferencien respectivament en el seu sorgiment arran d'organitzacions existents o no existents (Whittaker et al., 2015). Així mateix, els 'voluntaris emergents' solen aparèixer per a respondre a situacions d'urgència, de forma organitzada, i no es preveu que es mantinguin a la llarga. No obstant això, poden donar peu a futures iniciatives. Els 'voluntaris estesos', en canvi, són d'organitzacions ja existents que amplien les seves activitats per a respondre a les necessitats

emergents. Aquests voluntaris són més visibles que els primers en la literatura sobre la gestió de desastres (Strandh i Eklund, 2018). Tant aquestes formes organitzades de voluntarisme com a altres socialitats de suport informal que sorgeixen en aquestes situacions creen, horitzontalment, una xarxa de protecció (Rakopoulos, 2015).

En aquest article volem apropar-nos a les formes de solidaritats informals que emergeixen durant la crisi de la COVID-19 i les expectatives de la gent que s'hi veu implicada en l'actualitat de l'Estat espanyol, emfatitzant la situació de Catalunya. Per això, ens preguntem en quina mesura i en quin tipus d'iniciatives i organitzacions participa la gent, quines motivacions tenen les persones per participar en xarxes de suport, i les afectacions personals que poden tenir. Volem trencar amb la dicotomia entre altruisme i interès propi, que poden ser complementaris, i també donar veu als individus que ajuden pel seu compte, de manera no organitzada. Això no s'ha treballat gaire en la literatura existent de la gestió de desastres i nosaltres procurem fer-ho valorant les solidaritats informals. A més, volem subratllar la importància del voluntariat digital (Whittaker et al., 2015) en l'era tecnològica, ja que les xarxes socials poden visibilitzar aquestes iniciatives i contribuir en la recaptació de dades científiques que s'han d'analitzar críticament.

Metodologia

La metodologia d'aquesta investigació s'ha basat en la realització de cinc entrevistes semi-estructurades i d'una enquesta web creada amb Google Forms. Per a les entrevistes, s'ha constituït un guió d'entrevista sobre la participació en iniciatives o organitzacions de solidaritat informal, motivacions per al voluntarisme, tipus d'organitzacions i iniciatives conegudes i el suport que proporcionen, el futur d'aquestes iniciatives quan passi el confinament, i els canvis que aquestes iniciatives produiran.

Els casos es van seleccionar a través del mostreig intencional basat en la maximització de la variació (Patton, 1990) del fenomen de voluntarisme. Els perfils són els de l'alcalde d'un poble del Vallès Occidental i un voluntari d'una xarxa local del Bages, que ambdós fan front als efectes de la quarantena per mitjà de la confecció d'equips de protecció individuals (EPIs) i altres activitats com l'avituallament i les cures. A més, vam entrevistar a una militant d'un sindicat d'habitatge de Barcelona,

una membre d'una associació *kichwa* equatoriana del Vallès Occidental on fan vídeos per donar suport emocional i distribueixen diners de l'associació a tota la comunitat originària que es troba lluny durant la pandèmia a causa de la migració; i la responsable d'una empresa barcelonina en la qual es comparteix art, que ha adoptat un format digital durant l'etapa del confinament per tal de mantenir la visibilitat del seu negoci i oferir entreteniment pràctic. Els últims dos són exemples de voluntarisme digital (Whittaker, 2015). Les entrevistes han estat realitzades per via telemàtica – Skype– excepte una, que ha estat una trucada de telèfon. Van realitzar-se entre el 14 i el 17 d'abril de 2020, i van durar un mínim de 20 minuts i un màxim d'1 hora, prioritzant el discurs dels informants.⁷

L'enquesta web ha agrupat més o menys les mateixes qüestions que les entrevistes, encara que en aquest cas la majoria de les preguntes són tancades. Emplenar l'enquesta va comportar un màxim de 10 minuts, i la vam fer circular a través de diferents canals, sobretot de missatgeria instantània. Vam prioritzar els grups de gent propera per WhatsApp, Telegram i Instagram, però també vam obrir alguna persona en particular i vam fer un post obert a Twitter. Malgrat que sobretot vam recollir respostes de Catalunya –com és evident pel nostre context–, la intenció era que arribés a persones de tot el país, per a conèixer les realitats dels diferents territoris i per a què hi hagués més representativitat. Per aquest motiu, també vam intentar difondre-la a gent que viu en altres comunitats autònomes. Finalment, vam rebre 262 respostes en total, que van arribar-nos de l'1 al 17 de maig de 2020. En els perfils dels enquestats, destaquen les franges d'edat de 18 a 25 anys (37,0%), de 41 a 50 (19,8%) i de 51 a 65 (21,8%; vegeu la Figura 1); i el gènere femení (63,0%) sobre el masculí (35,9%; vegeu la Figura 2). Aquesta predominança de gènere i edat, podria estar influenciada per les pròpies característiques de les investigadores, dones i igualment joves.

⁷ Totes les entrevistes es van gravar amb el permís dels entrevistats i es van transcriure, codificar i analitzar a posteriori.

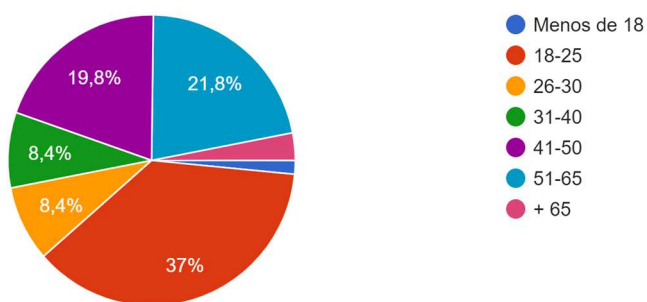

Figura 1: Distribució d'edat en la mostra de l'enquesta web (262 respostes). Font pròpia.

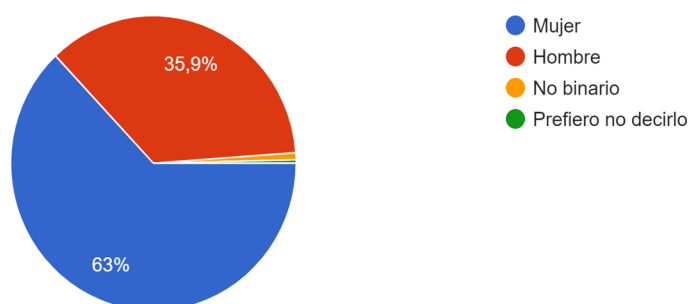

Figura 2: Distribució de gènere en la mostra de l'enquesta web (262 respostes). Font pròpia.

Anàlisi dels resultats

A continuació articularem els resultats obtinguts arran de les entrevistes i l'enquesta, a la qual han participat 262 persones d'arreu de l'Estat espanyol, tot i que a la mostra predominen residents de la província de Barcelona (67,9%), a les altres províncies catalanes únicament un 5,3%. Pel que fa a la resta de l'Estat espanyol, el percentatge és del 26,8%⁸. A partir de les dues fonts d'informació contextualitzarem la realitat de les xarxes de suport i solidaritat.

⁸ La mostra de l'enquesta no és representativa i reflecteix les nostres xarxes de relació, però considerem que malgrat això es informativa per l'alt nombre de respostes.

En primer lloc, el 58% de les persones enquestades van conèixer organitzacions i/o iniciatives en el seu lloc de residència que fan tasques de suport o solidaritat en el context de la COVID-19. Les organitzacions que nomenen són molt variades, les més habituals són iniciatives veïnals, xarxes de suport mutu, ateneus populars, bancs d'aliments, iniciatives dels ajuntaments, sindicats de barri que lluiten pel dret a l'habitatge, xarxes de cures –algunes transnacionals amb especificitats de col·lectius concrets–. La majoria d'aquestes no emanen d'institucions i són dinamitzades per col·lectius de classe treballadora. L'objectiu principal i transversal d'aquestes és reduir o evitar l'exposició dels col·lectius vulnerables o amb perfils de risc per tal de vetllar el seu confinament.

L'origen de les iniciatives divergeix segons la situació: un 15,8% ja existien abans del període de la crisi –segons la nostra enquesta i totes les organitzacions paleses a les entrevistes, tal com podrien exemplificar concretament els bancs d'aliments o els ateneus populars, que correspondrien al voluntarisme estès. El 31% s'han creat a partir de l'estat d'alarma, com les organitzacions que confeccionen EPIs o que subministren aliments a les persones amb perfil de risc, equivalents al voluntarisme emergent. Però un 8,2% dels enquestats no saben d'on provenen aquestes iniciatives, i un 45% afirma que de totes, n'hi ha que existien prèviament i n'hi ha que no, de manera que no especifiquen quantes són noves. En el cas de les que ja existien, expressen que han replantejat els interessos prioritaris i els han adaptat o substituït per altres que cobreixin les necessitats del context de la pandèmia. Gran part d'aquestes s'encarreguen de l'abastiment d'avituallament (66,1%) i de la confecció d'EPIs (61,4%) tant per a personal sanitari com per a treballadors i civils. També és remarcable la presència de tasques de cures, especialment a gent gran (43,3%) i a altres persones dependents com nens (15%) o amb diversitat funcional (33,9%). A més, s'ha enfortit l'activitat dels bancs d'aliments (45%), i de manera telemàtica, l'assistència psicològica (15,8%), el moviment per al dret a l'habitatge (9,4%), juntament amb l'assessorament i el suport laboral (7,6%) i la generació d'activitats d'entreteniment i oci (17,5%).

Les activitats que es desenvolupen i les seves dinàmiques de funcionament estan influïdes per la ubicació geogràfica, el context sociocultural i el bagatge històric particular de cada indret. El tipus d'entorn és determinant a l'hora de crear-se les xarxes de suport, principalment en relació amb el tipus d'activitats que s'hi efectuen.

Els factors diferencials d'aquests entorns suposen una tendència cap a determinades activitats, així com la quantitat i implicació real de les persones que poden participar-hi i els recursos de què es disposa per dur-les a terme. Alguns d'aquests aspectes podrien estar vinculats amb el sentiment de comunitat que hi hagi⁹, és a dir, un grup de persones que estan unides i s'identifiquen conjuntament. Com succeeix en l'associació equatoriana Punyaro que té com a eix comú del seu funcionament la característica ètnica kichwa. D'una banda, a les zones rurals hi ha menys habitants, una major facilitat d'organització i un sentiment comunitari més fort. D'altra banda, a les ciutats, per la seva extensió, hi ha una major diferenciació segons les desigualtats territorials i de classe que es troben condicionades per la zona i també sol haver-hi una major influència de la política institucional. No obstant això, hi ha criteris que traspassen les fronteres territorials en detriment d'altres elements referencials. Un aspecte que també pot ser determinant de cara a la relació entre les iniciatives i altres institucions, com ara l'Ajuntament, podria ser el de les relacions més properes i menys anonimitzades que en indrets més grans, on els moviments són més independents. Arran de les entrevistes s'observa que a les localitats més petites habitualment l'Ajuntament participa en aquestes iniciatives a nivells logístics o bé deriva i posa en contacte a possibles persones beneficiàries dels ajuts. Així doncs, les institucions poden facilitar la realització d'aquestes iniciatives informals sense interferir en elles amb la cessió d'espais o la facilitació de determinats aspectes. A més, les xarxes de suport en molts casos no operen soles, sinó que teixeixen vincles cooperatius mitjançant una distribució de tasques per tal que culmini el procés.

La difusió de l'existència d'aquestes iniciatives és fonamental per tal que es puguin realitzar i així aconseguir el contingent necessari de persones voluntàries, informar a les potencials beneficiàries i possibilitar l'organització. Els enquestats indiquen que coneixen aquestes iniciatives i organitzacions sobretot a través de les xarxes socials (53,9%) i els serveis de missatgeria instantània (36,2%), que s'han accentuat pels obstacles a l'hora de poder reunir-se presencialment amb altres persones i sortir al carrer. Per això, la propaganda i altres elements de l'espai públic (17%) no han estat el mitjà més eficaç. Això visibilitza com les xarxes socials han adquirit un major potencial divulgatiu i s'han pogut arribar a sobreposar als mitjans de comunicació

⁹ Segons les respostes de l'enquesta realitzada.

més "tradicionals" com ara la premsa, la televisió o la ràdio. També coneixen a aquestes iniciatives a través de fonts de contacte personals, sobretot amistats (46,8%), per sobre de familiars (26,3%) i altres coneguts (24%). Cal tenir en compte, també, que les xarxes socials han estat el suport amb què s'han desenvolupat iniciatives i voluntariats telemàtics, especialment tasques de suport emocional i psicològic en el confinament, assessorament i activitats d'oci i lleure tals com tallers, classes i concerts gratuïts *online* que també permeten la creació de sentit de comunitat virtual.

El 32,7% dels enquestats van participar o pertànyer a iniciatives i organitzacions com aquestes. Dins d'aquests, un 39,3% d'ells ja hi participen des d'abans de la crisi de la COVID-19 i un 60,7% han participat de forma emergent, en resposta a la pandèmia. Pel que fa a les raons que indueixen a participar són molt diverses. La majoria de persones que hi participen declaren que ho fan per motius solidaris (78,6%), seguits de motius ideològics (37,5%) i disponibilitat de temps lliure (33,9%). Altres ja pertanyien prèviament a la iniciativa i hi han participat per solidaritat, proximitat personal amb la problemàtica i ideologia, tal com també expressen algunes de les persones voluntàries entrevistades:

Però això és més a nivell particular, amb la meua xarxa més propera. Però sí que llavors hi ha una necessitat també de dir "Home, jo puc, tinc temps, per tant em puc posar o disposar per a persones que necessiten aquest temps o que necessiten el meu temps", no?

En relació als motius anteriors, la majoria de persones voluntàries decideixen adscriure's a organitzacions col·lectives més que no pas dur-ne a terme per compte propi per la influència de l'abast i generar un major impacte. Això es deu a l'estructura organitzativa, el coneixement de les dinàmiques i la diversitat de persones amb experiència i coneixement de la suma de particularitats individuals:

Llavors que millor que participar d'alguna columna o d'un grup transversal que a més a més coneix la dinàmica del poble, no? Perquè sí que és veritat que les persones que estan participant, doncs hi ha (...) que havia estat a l'Ajuntament i aleshores coneix l'estructura de Serveis Socials (...) i coneix una mica, doncs tot aquest recorregut, no? Aleshores sí que poses una mica el teu temps a disponibilitat del grup però a les mans d'algú que coneix quin és el circuit, quina

és la realitat, com es gestionen aquests bancs d'aliments, com... no? És com no fer-ho tot al nostre aire, sinó per participar en el que ja existeix, intentem aprofitar-ho i treure-li el màxim rendiment, no?

Tot i que hi ha una mirada força positiva cap a moltes d'aquestes iniciatives, en tant que incentiven la cohesió social i l'organització popular, no totes responen a un moviment col·lectiu, sinó que també hi ha altres interessos. El cas de l'empresa de tallers artístics entrevistada n'és un bon exemple: malgrat que les activitats complien el propòsit d'oferir suport, ajuda i aprenentatge en l'època del confinament, aquestes no deixaven tenir un rerefons per a l'obtenció de benefici per a les persones impulsores:

No quieres dejar las redes vacías (...) Si dejo de actualizar durante un mes o "x" tiempo, todas las redes caen. Me bajan las visitas, el tráfico... Luego cuesta más, como remontar, ¿no? (...) Y luego por otro lado también es como, pues toda mi comunidad de gente que llevo años haciendo, tampoco quiero... -- Están en casa, muertos de asco, pues me gustaría ofrecerles ALGO. Pues como yo no soy médico, no soy doctora, no puedo curar a la gente... pero ahora con el tema este de la cuarentena han surgido redes de solidaridad, ¿no? Cada uno aporta lo que él sabe hacer, ¿no? (...) Cada uno tiene su súper poder (...) Entonces fue, como, pues nada, "vamos a unir nuestro súper poder y intentar hacer algo para entretener, más que nada".

Pel que fa a les persones que desenvolupen activitats pel seu compte, el 61,8% ho fan de forma més esporàdica i immediata, realitzant tasques de cura a persones grans, compres a grups de risc, suport emocional telefònic o a través d'espais comunitaris –balcons, patis interiors, etc. – i cobrint necessitats específiques a persones properes.

Figura 3: Programa d'activitats gratuïtes online d'aquest negoci durant el confinament, que ha servit de suport virtual davant la problemàtica de la COVID-19 (Duduá, 2020).

Si concretem en la realitat de les persones que encarnen aquestes iniciatives, el perfil és molt heterogeni, de manera que hi ha una gran diversitat en termes d'edat, gènere, residència i classe social. L'edat varia en funció de la tasca i el risc d'exposició, però la mitjana és entre els 20 i els 60 anys, amb predominança de les dones i de persones grans amb la confecció d'EPIs, mentre que les compres sobretot són realitzades per gent jove i de mitjana edat. Quant a la zona residencial, majoritàriament habiten en una mateixa àrea geogràfica: són veïns del mateix poble, urbanització, barri o ciutat metropolitana. A més, a moltes organitzacions els integrants comparteixen la mateixa classe social: són molt pocs casos els que expressen una diversitat. La que més predomina és la classe treballadora, que al cap i a la fi també és la més afectada per la situació i compta amb una major trajectòria i experiència en aquest camp, com indica un dels entrevistats:

Un cop més són la classe treballadora i les classes populars les que s'organitzen per treure les castanyes del foc. Per una mancança dels governs que no han previst, doncs, ni tan sols que els nostres sanitaris tinguin els EPIs necessaris per poder fer front a aquesta pandèmia, doncs la gent s'autoorganitza i dóna resposta, no?

Per aquest motiu, la classe social s'entrellaça amb ideologies com l'antiracisme i la consciència de classe. Així doncs, hi ha diversitat ideològica a les organitzacions, però sempre amb una tendència d'esquerres i una sensibilitat a les problemàtiques socials, juntament amb les preocupacions en relació amb el benestar, la igualtat i l'educació. També coincideixen amb l'interès per a la solidaritat i en la col·laboració amb els més desfavorits, per així crear una societat més humana, des dels indrets més locals. Tal com expressa una persona enquestada: "Nos mueve crear una sociedad más humana desde nuestra área más cercana".

Segons els entrevistats i els enquestats, aquestes iniciatives contribueixen a la creació de cohesió social i a la reafirmació dels vincles de relació més quotidians i propers, així com a una major implicació en la vida social i cultural del municipi. Es teixeixen més relacions interpersonals i, en conèixer més persones i, consegüentment, més realitats, la predisposició a l'ajuda i preocupació pels altres també augmenta. L'experiència positiva viscuda durant aquest temps d'excepcionalitat pot actuar com a incentiu i motivació per a participar en iniciatives en altres moments i contextos. La majoria de persones creuen que probablement, i en consonància amb la proposta de Rakopoulos (2015), el voluntarisme emergent, que es tradueix en les iniciatives sorgides arran de la crisi, tendirà a desintegrar-se. Malgrat això, moltes de les persones que n'han format part poden començar a participar d'altres xarxes que funcionen normalment, perquè tindran l'experiència gratificant i un primer contacte. Per contra, el voluntarisme estès –iniciatives ja existents– continuarà amb les tasques que es realitzaven anteriorment o pot prendre noves formes. No obstant això, els enquestats creuen que l'experiència durant la pandèmia haurà servit per a contribuir en el cultiu de solidaritat, la creació d'una xarxa de contactes i relacions que poden servir com a base de futures iniciatives, o bé d'una reagrupació en cas de rebrot del virus.

A més de contribuir amb la cohesió social, d'alguna manera hi ha un trencament amb la lògica capitalista i els valors individualistes que promou. Hi ha una major presa de consciència i revalorització d'allò col·lectiu i públic, és una ruptura amb la lògica competitiva en detriment d'un augment dels vincles de confiança i la comunicació, que es tradueix en la transformació de les relacions quotidianes properes. Aquestes també es veuen ressignificades i revalorades amb l'experiència de confinament gràcies en part també, a la solidaritat i el suport de persones molt

diverses que potser altrament no s'haurien conegut o no haurien establert cap mena de relació.

Es crea una harmonia diferent. (...) sí que estaria bé que a partir d'ara les persones poguessin, si més no, veure què han estat capaces de fer, veure que la solidaritat és un valor importantíssim, que el que han pogut fer per les altres persones i veure que dedicar un temps a algú altre sempre és interessant, no? I bé, si a partir d'aquí, d'aquesta cohesió creix un clima de solidaritat, doncs benvingut sigui.

Finalment, aquestes organitzacions també generen una presa de consciència de classe i de les desigualtats socials, que poden acabar desencadenant un moviment de reclamació de drets en un context de desconfiança en el sistema hegemònic:

Espero (...) que tots els col·lectius que han estat fent milers de coses durant aquesta pandèmia (...) teixeixin xarxa i entre tots i totes, doncs, comencem a reclamar els serveis bàsics per una vida digne tots de la mà, no? i no per separat.

El video que hicimos es para recordar que aunque estemos en países distintos nuestros corazones están con ellos, (...) siempre vamos a estar unidos y es lo que importa, la unión del pueblo.¹⁰

Conclusions

Les múltiples iniciatives i xarxes de solidaritat han aflorat empeses per l'agudització d'una crisi, en un context d'emergència en què s'han accentuat problemes que ja existien, com la precarietat i l'estatus de vulnerabilitat d'alguns col·lectius, tals com el de les persones grans. Aquesta solidaritat ha estat possible gràcies sobretot a l'organització de les classes populars, que han actuat per a suplir les mancances d'unes institucions governamentals ineficients.

Les diferents persones que hi participen arreu d'Espanya i, sobretot en el nostre cas, a Catalunya, volen que aquestes iniciatives atïïn una transformació i, per consegüent,

¹⁰ Video creat per dones *kichwa* de Sabadell <https://www.youtube.com/watch?v=Wbi-AmSz59A>

una millora de la societat. Pensen en el futur desenvolupament d'iniciatives similars, que produeixin cohesió social, però també hi ha moltes postures escèptiques que, malgrat que tinguin aquestes esperances, no estan segures del que esdevindrà. Així mateix, les persones que hi participen ho fan per raons molt diverses, entre les quals destaca una espècie d'ètica humanitària per a assistir a la resta. Poden estar implicades personalment, per formar part de moviments o organitzacions prèviament existents, o per interessos de proximitat en els quals ha influït una difusió d'informació per part de persones del seu entorn. Gairebé tota aquesta difusió ha estat a través de les xarxes socials. Les noves tecnologies han resultat crucials per a desenvolupar el suport i la solidaritat durant el distanciament social, ja sigui oferint activitats o demandant-les.

No obstant els motius humanitaris de participació, també hi poden haver interessos que s'han d'interpretar més simbòlicament, i això és palès sobretot en les organitzacions empresarials i en les iniciatives que parteixen de l'afiliació per a ajudar els membres del seu col·lectiu. La gent que, altrament, ha ofert ajuda pel seu compte, no ha estat tan representativa en els nostres resultats. Per tant, pensem que investigacions futures podrien incidir en aquest grup, i veure també per què hi ha persones que no participen ni d'aquesta manera ni de qualsevol altra.

Bibliografia

- Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. (2018). Informe de l'associacionisme i el voluntariat a Catalunya. Generalitat de Catalunya. Recuperat de: <http://voluntaris.cat/wp-content/uploads/Informe-de-l%E2%80%99associacionisme-i-el-voluntariat-a-Catalunya-2018.pdf>
- Duduá. (2020). *Mini sesiones en directo de Instagram* [Imatge]. Recuperat de: <https://www.instagram.com/p/B96zWwuIUAj/>
- Red Nacional de Vigilancia Epidemiológica. (2020). Situación y evolución de la pandemia de COVID-19 en España. Madrid, España: Instituto de Salud Carlos III. Recuperat de: <https://cnecovid.isciii.es/>
- Patton M. Q. (1990) *Qualitative Evaluation and Research Methods (Second edition)*. Sage, Newbury Park, California.

- Rakopoulos, T. (2015). Solidarity's Tensions. Informality, Sociality, and the Greek Crisis. *Social Analysis*, 59(3), 85-104. <https://doi.org/10.3167/sa.2015.590305>
- San Martín, J. (2010). *Catalunya, paradís de la societat civil? Explicacions i conseqüències de la participació en associacions* [Doctoral dissertation]. Universitat Autònoma de Barcelona), Espanya. Recuperat de: <https://www.fbofill.cat/sites/default/files/1604.pdf>.
- Strandh, V. & Eklund, N. (2018). Emergent groups in disaster research: Varieties of scientific observation over time and across studies of nine natural disasters. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 26(3), 329-337. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12199>
- Whittaker, J., McLennan, B., & Handmer, J. (2015). A review of informal volunteerism in emergencies and disasters: Definition, opportunities and challenges. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 13, 358-368. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2015.07.010>